

Mánudaginn 22. júní 1970.

Nr. 223/1969. **Dagfinnur Stefánsson**

(Ólafur Þorgrímsson hrl.)

gegn

Soffíu Haraldsdóttur og gagnsök

(Magnús Thorlacius hrl.).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Einar Arnalds, Gizur Bergsteinsson, Gunnar Thoroddsen og Logi Einarsson og prófessor Magnús P. Torfason.

Hjónaband. Skilnaður. Fjármál. Úrskurður úr gildi felldur.

Dómur Hæstarétts.

Aðaláfrýjandi hefur, að fengnu áfrýjunarleyfi 5. nóvember 1969, skotið máli þessu til Hæstarétts með stefnu 24. nóvember 1969 og krafist þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur um þá séreign hans, sem þar er kveðið á um, og enn fremur að dæmd verði séreign hans öll umdeild hlutabréf í Loftleiðum h/f, samtals að nafnverði kr. 729.000.00. Loks krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar úr hendi gagnáfrýjanda bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi hefur áfrýjað málinu með stefnu 3. desember 1969 og krafist þess, að séreign aðaláfrýjanda verði aðeins talin hálf húseign nr. 41 við Sólheima og hlutabréf í Loftleiðum h/f, að nafnverði kr. 50.000.00, og að aðaláfrýjanda verði dæmt að greiða henni málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Mál þetta hefur hvorki í héraði né fyrir Hæstarétti verið flutt svo rækilega, að það sé undir dómtöku búið:

1. Brýna nauðsyn ber til að kveðja báða aðilja málsins fyrir dóm og taka af þeim rækilega aðiljaskýrslu um aðdragandann að kaupmála þeim, sem þau gerðu hinn 12. marz 1960, og um tilætlun þeirra hvors um sig, að því er varðar hlutabréf aðaláfrýjanda í Loftleiðum h/f. Er rétt, að gagnáfrýjandi gefi greið svör um vitneskju sína um öflun aðaláfrýjanda á hlutabréfum í nefndu

hlutafélagi á þeim tíma, er kaupmálinn var gerður. Vætti þess manns eða þeirra manna, sem aðstoðuðu við kaupmálagerðina, er og nauðsynlegt til glöggvunar.

2. Rétt er að leiða í ljós, hversu mikið fé aðaláfrýjandi hefur alls greitt í Lífeyrissjóð atvinnuflugmanna og hvert er verðgildi innstæðuréttar hans í lífeyrissjóðnum. Glöggar skýrslur um þetta verða að vera fyrir hendi, þá er tekin er afstaða til þess, hvort gagnáfrýjandi skuli að afnámi hljóta einhverja fúlgu til að jafna að einhverju leyti metin vegna lífeyriskaupa mannsins, sbr. 2. mgr. 17. gr., 19. gr. og 53. gr. laga nr. 20/1923.

Eins og málið er í pottinn búið, telst rétt að fella úrskurð skiptaráðanda úr gildi og vísa málinu til skiptadóms af nýju.

Eftir atvikum ber að fella niður málskostnað í Hæstarétti.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur, og er málinu vísað til skiptadóms til meðferðar af nýju.

Málskostnaður í Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður skiptadóms Reykjavíkur 21. maí 1969.

Mál þetta er risið út af búskiptum vegna hjónaskilnaðar Soffíu Haraldsdóttur og Dagfinns Stefánssonar flugstjóra, Sólheimum 41 hér í borg. Var málið tekið til úrskurðar 8. þ. m. að loknum munnlegum málflutningi, eftir að gagnaöflun og árangurslaus sátttaumleitun hafði fram farið.

Sóknaraðili, Dagfinnur Stefánsson, gerir þær kröfur, að endurheimtur verði réttur hans til séreignar að hálfri húseigninni nr. 41 við Sólheima í Reykjavík og allri hlutafjáreigninni í Loftleiðum h/f samkvæmt kaupmála frá 12. marz 1960, sbr. dskj. nr. 3, og til viðurkenningar réttindum hans í Lífeyrissjóði atvinnuflugmanna sem persónulegrar eignar sóknaraðilja og óskiptanlegri. Einnig krefst hann málskostnaðar úr hendi varnaraðilja.

Varnaraðili hefur viðurkennt, að sóknaraðili átti hálfa húseignina að Sólheimum 41 sem séreign og hlutabréf í Loftleiðum h/f að fjárhæð kr. 50.000.00, en mótmælir kröfu sóknaraðilja að öðru leyti. Hún krefst og málskostnaðar úr hendi sóknaraðilja.

Í skjölum þessa máls er upplýst, að aðiljar þess gengu í hjóna-

band 27. marz 1954. Með leyfisbréfi, dags. 13. september 1959, fengu hjónin skilnað að borði og sæng, sbr. dskj. nr. 11, og var þá gerður skriflegur samningur með þeim hjónum, dags. 16. september 1959, um forræði og framfærslu barnanna tveggja, sem þau áttu, um framfærslueyri til konunnar, meðan skilnaður að borði og sæng stæði, og búskipti. Samkvæmt því tók maðurinn á sig greiðslur allra skulda félagsbúsins og skatta og útsvars á árinu 1959. Maðurinn fær í sinn hlut fasteign búsins að Sólheimum 41, hlutabréf í Loftleiðum h/f, erlendar innstæður og enn fremur bækur sínar og persónulega muni. Innanstokksmunum skyldi skipt að jöfnu milli hjónanna. Þá segir svo í samningnum: „Maðurinn greiði konunni hinn 1. október 1959 kr. 120.000.00 og hinn 15. desember 1959 kr. 80.000.00. Fyrir síðari greiðslunni samþykkir maðurinn víxil með fyrrgreindum gjalddaga. Vextir reiknast ekki af víxli þessum til gjalddaga.

Maðurinn gefi út veðskuldabréf að fjárhæð kr. 95.000.00. Bréf þetta greiðist upp með jöfnum afborgunum á fimm árum, beri 7% ársvexti, er greiðist eftir á. Bréfið verði tryggt með veðrétti í Sólheimum 41. Skuldabréf þetta fái konan. Maðurinn greiði konunni hinn 28. febrúar 1960 kr. 9.500.00“.

Hjónin tóku svo upp sambúð aftur á öndverðu ári 1960, og kom því eigi til endanlegs hjónaskilnaðar. Í sambandi við það, að þau hjónin tóku upp sambúð að nýju í ársbyrjun 1960, segir sóknaraðili, að þau hafi gert með sér kaupmála, sbr. dskj. nr. 3, dags. 12. marz 1960 og tilkynntur 27. apríl s. á., en meginmál kaupmálans hljóðar svo:

„1. Séreign mín, Dagfinns, og utan hjúskapareignar skal vera hálf húsíð nr. 41 við Sólheima hér í bæ. Jafnframt ber mér einum að sjá um greiðslu helmings áhvílandi skulda. Verðmæti hússins hálf telst vera kr. 180.000.00, en fasteignamat er ekki fyrir hendi, þar sem byggingu þess er enn ekki lokið. Þá skulu vera séreign mín, Dagfinns, og utan hjúskapareignar hlutabréf í Loftleiðum h.f. að nafnverði kr. 50.000.00 og auk þess öll þau hlutabréf, er ég síðar kann að eignast í því félagi.

Enn skal vera séreign mín allt það fé, er ég kann að erfa frá ættingjum mínum.

2. Séreign mín, Soffiu Sigurrósar, og utan hjúskapareignar skal vera allt það fé, er ég kann að erfa.

3. Að öðru leyti skal fara um fjármál okkar samkvæmt ákvæðum laga um fjármál hjóna“.

Sóknaraðili segir, að það hafi verið alger forsenda þess, að

þau hjónin tækju upp sambúð aftur, að kaupmáli væri gerður. Þá hefur sóknaraðili upplýst, að þegar þau hafi tekið upp sambúð að nýju, hafi hann verið búinn að greiða konunni kr. 200.000.00 í peningum samkvæmt skilnaðarsamningnum auk meðlaga og framfærslueyris til konunnar, eins og samningurinn hljóðaði um, og hafi séreign hans átt að jafna metin eftir það.

Varðandi ákvæði kaupmálans um séreign sóknaraðilja á hlutabréfum í Loftleiðum h/f, sérstaklega þeim hlutabréfum, er hann síðar kynni að eignast í því félagi, telur sóknaraðili, að sérstök ástæða hafi verið til þess ákvæðis, því þá þegar, eða á aðalfundi félagsins 1958, hafi verið ákveðið að auka hlutafé félagsins og hafi hann, áður en kaupmálinn var gerður, verið búinn að skrifa sig fyrir auknu hlutafé. Þá hafi sóknaraðili á þessum tíma verið í stjórn félagsins, auk þess sem hann hafði þar atvinnu og hafi hlutafjäreign hans í Loftleiðum h/f haft svo mikla þýðingu fyrir hann, að ákvæðin um hlutabréf í kaupmálanum hafi verið alger forsenda þess, að hann tæki aftur um sambúð með varnaraðilja. Þetta hafi konunni verið vel ljóst og sé hér því um bindandi samning að ræða.

Til styrktar kröfu sinni hefur sóknaraðili um hlutafjäreignina vitnað til ákvæða 29. gr. laga nr. 20/1923, sbr. lög nr. 10 14. marz 1962, 1. gr., en þar segir: „Með kaupmála, sem gerður er á undan hjúskap, eða meðan hjúskapur stendur, geta aðilar ákveðið, að munir, sem annað hjóna á eða eignast kann og annars yrðu hjúskapareign, skuli vera séreign þess ...“. Telur sóknaraðili, að þetta ákvæði eigi hér við, þar sem hér sé um einstaklega ákveðna muni að ræða, þar sem hlutabréfin séu, en ekki ákvæði 3. mgr. 30. gr. Þá hefur sóknaraðili haldið því fram, að hlutabréf þau, er hann hafi eignast eftir gerð kaupmálans, séu ýmist aukningar- (jöfnunar) hlutabréf eða greidd af arði hlutabréfanna og félagsbúinu því óviðkomandi.

Varnaraðili hefur viðurkennt séreign sóknaraðilja að hálfri fasteigninni Sólheimum 41, Reykjavík, og hlutafjäreign í Loftleiðum h/f, að kr. 50.000.00 að nafnverði, en hefur andmælt kröfu sóknaraðilja að öðru leyti, eins og áður greinir. Verður fyrst vikið að andmælum hennar varðandi hlutafjäreignina. Hún andmælir því sérstaklega, að sóknaraðili hafi verið búinn að skrifa sig fyrir hlutafjárkaupum, þegar kaupmálinn var gerður, og að varnaraðili hafi samþykkt þessa ráðstöfun. Hún telur ákvæði kaupmálans, er kveður svo á, að hlutabréf, er sóknaraðili síðar

kunni að eignast í Loftleiðum h/f, verði séreign hans, sé ógilt samkvæmt 3. mgr. 30. gr. laga nr. 20/1923 og hefur bent á, að sóknaraðili hafi enga peninga átt sem séreign, er hann gæti varið til þessara hlutabréfakaupa. Ekki hafi arður af hlutabréfaeigninni heldur orðið séreign stefnanda, þar sem það sé ekki fram tekið í kaupmálanum, sbr 2. mgr. 23. gr. nefndra laga.

Uppskrift á búi aðilja fór fram dagana 4. og 8. marz 1968, og er hlutafjäreignin í Loftleiðum h/f talin þar kr. 679.000.00, sbr. dskj. nr. 10, en samkvæmt lista, er sóknaraðili lagði síðar fram í málinu, er hlutafjäreignin sem hér segir:

Hlutabréf 210—214, ódagsett	kr. 5.000.00
Hlutabréf, keypt í júní 1954, útgefin 3. júní 1954 —	33.000.00
Hlutabréf, útgefin 1960	— 200.000.00
Nafnskráð hlutabréf, útgefið 1948	— 5.000.00
Jöfnunarhlutabréf, útgefin 1. desember 1966	— 486.000.00

Samtals kr. 729.000.00

Eins og sést af þessari skýrslu, virðist sóknaraðili ekki hafa átt nema í mesta lagi hlutabréf fyrir kr. 43.000.00, þegar kaupmáli var gerður í marz 1960. Hins vegar hefur sóknaraðili lagt fram óstaðfest endurrit úr fundargerðabók Loftleiða h/f frá hluthafafundi 18. janúar 1958, þar sem samþykkt er að auka hlutaféð úr 2 milljónum í 4 milljónir króna og stjórn félagsins falið að efna til útboðs á hlutafjáráukanum meðal hluthafa, sbr. dskj. 14, og enn fremur hefur sami aðili lagt fram ljósrit af skrá, þar sem hann skráir sig fyrir hlutafjáráukningu, og er dagsetning á þessu skjali 23. janúar 1958. Á því skjali hefur sóknaraðili skráð sig fyrir hlutafjárkaupum að fjárhæð kr. 250.000.00. Af þessari fjárhæð hefur sóknaraðili síðan raunverulega keypt hlutabréf að fjárhæð kr. 200.000.00 eftir því, er að framan greinir og upplýst er í málinu, og hefur þannig átt hlutabréf að fjárhæð kr. 243.000.00 fyrir, þegar jöfnunarhlutabréfin voru gefin út, en hækkunin nam 200%, eða alls kr. 486.000.00.

Fallast verður á það, eins og gagnaðili hefur viðurkennt, að sóknaraðili eigi sem séreign upphafleg hlutabréf fyrir að fjárhæð kr. 50.000.00. En einnig þykir verða að fallast á, að hann eigi sem séreign jöfnunarhlutabréf, er svarar til hækkunar á þeim hluta, og nemur það kr. 100.000.00, enda verður að telja, að þar sé aðeins um að ræða breytta verðskráningu á sama

hlutnum, en þar sé ekki um nýja eign að ræða. Hins vegar verður ekki á það fallið með sóknaraðilja gegn andmælum varnaraðilja, að hér hafi verið samið um það, svo að bindandi sé, að sóknaraðili eignaðist alla hlutafjäreignina sem séreign, hversu mikil sem hún yrði, og verða kröfur hans í þessu efni því ekki teknar til greina frekar en að framan greinir.

Skal þá vikið að kröfu sóknaraðilja um, að hlutdeild hans í Lífeyrissjóði atvinnuflugmanna tilheyri honum einum.

Sóknaraðili heldur því fram, að hér sé um bundið fé að ræða, sem hann ráði ekki yfir og komi því aðeins til útborgunar, að sérstök skilyrði séu fyrir hendi. Það sé sem sé bundið við líf og starf hans og tilheyri ekki félagsbúinu, enda ekki gjaldfallið til útborgunar. Hér sé því ekki um eiginlega eign að ræða, heldur skilyrtan kröfurétt og séu skilyrði fyrir útborgun úr sjóðnum ekki fyrir hendi og ekki vitað, hvort þau komi nokkurn tíma fram.

Fram hefur verið lögð í málinu reglugerð fyrir Lífeyrissjóð atvinnuflugmanna, dskj. nr. 12. Í 2. gr. reglugerðarinnar eru ákvæði um tilgang sjóðsins sem hér segir: „1) Að tryggja flugmönnum rétt til lífeyris, frá því þeir láta af störfum sem flugmenn og þar til þeir verða 67 ára, sbr. þó 1. mgr. 7. gr. 2) Að tryggja börnum og mökum flugmanna lífeyri, ef flugmaðurinn fellur frá“.

Í 7. gr. reglugerðarinnar eru ákvæði um greiðslur úr sjóðnum, m. a. um skilyrðin, sem þurfa að vera fyrir hendi til að greiða megi úr honum. Eru meginskilyrðin tvö í samræmi við tilgang sjóðsins, er að framan greinir. Fyrsta tilvikið er, ef flugmaður hættir flugstörfum í lífanda lífi, á hann rétt á að fá greiddan lífeyri úr sjóðnum, enda sé hann þá minnst 50 ára að aldri eða hafi tapað 25% eða meiru af starfsorku sinni. Hitt tilvikið er, þegar flugmaður deyr, hvort heldur er, meðan hann er starfandi flugmaður eða eftir að hann hefur hætt flugstörfum, þá skal allur lífeyrisréttur hans í sjóðnum ganga til aðstandenda hans eftir þeim reglum, er í greininni getur nánar. Fyrst skulu börn, sem flugmaður hafði á framfæri sínu, hljóta lífeyri, sem svarar lögákvæðnum meðalmeðlögum með óskilgetnum börnum til 16 ára aldurs. „Sé hins vegar meiri inneign í sjóðnum, skiptist afgangurinn milli erfingja flugmannsins eftir sömu reglum og erfða-fé ...“.

Í reglugerðinni, 9. gr., segir svo: „Óheimilt er að framselja eða veðsetja lífeyriskröfu samkvæmt reglugerð þessari, og ekki

má leggja á þær löghald né gera í þeim fjárnám eða lögtak. Enginn skuldheimtumaður í dánarbúi eða þrotabúi hefur rétt til að skerða kröfurnar á nokkurn hátt“.

Varnaraðili hefur eindregið mótmælt því, að lífeyrissjóður tilheyri manningnum einum, og hefur í því tilliti sérstaklega vitnað til ákvæða 23. gr. laga nr. 20/1923, þar sem rakin eru skilyrði þess, að eign sé talin séreign annars hjóna. Auk þess væri eðlilegast að taka fram, ef kona í slíkum tilfellum og hér um ræðir, ætti ekki neinn rétt til þess fjár.

Eins og áður er greint, verður annað af tveimur skilyrðum að vera fyrir hendi, til að skylt sé að greiða úr Lífeyrissjóði atvinnuflugmanna, sem sé, að flugmaðurinn hætti flugstörfum og hafi þá náð 50 ára aldri eða að flugmaðurinn deyi. Um fyrra skilyrðið er það að segja, að alls óvíst er, hvort því verði nokkurn tíma fullnægt, að því er hvern einstakan flugmann varðar, og þar á meðal flugmann þann, er hér um ræðir. Varðandi hitt skilyrðið, að flugmaður deyi, er tekið fram, að lífeyrisrétturinn gangi fyrst til barna hans innan 16 ára aldurs og síðar, ef afgangur verður, þá gengur hann til erfingja flugmannsins eftir sömu reglum og erfðafé. Eins og sést á þessu, er ekki að því vikið í reglugerðinni, að fráskilinn maki flugmannsins geti verið aðili þessara réttinda, enda er fráskilinn maki ekki erfingi flugmanns frekar en annarra manna. Það verður því að fallast á það með sóknaraðilja, að lífeyrisrétturinn tilheyri sjóðsfélaganum einum við hjónaskilnað og erfingjum hans að honum látnum, ef einhverjir eru.

Þessa skoðun styrkir bæði ákvæði 9. gr. framannefndrar reglugerðar, sem að framan er rakið, svo og ákvæði laga og reglur um eftirlauna- og lífeyrissjóði, sbr. t. d. opið bréf frá 31. maí 1855, 9. gr., þar sem maður er leystur undan þeirri skyldu að sjá konu þeirri borgið sem ekkju, er hann hefur skilið við undir vissum kringumstæðum. Einnig má í þessu efni vitna til 9. gr. laga nr. 4/1904, laga um eftirlaun, sbr. lög nr. 5/1904, 9. gr., 14. gr. laga nr. 64/1955 og loks 14. gr. laga nr. 29/1963, sbr. 22. gr. Samkvæmt þessum lagaákvæðum eiga fráskyldar konur látinna embættismanna yfirleitt ekki rétt til lífeyris úr eftirlaunarsjóðum, fyrr en gert er ráð fyrir þeim möguleika í síðastgreindum lögum. Einnig gildir sú regla að jafnaði um eftirlauna- og lífeyrissjóðina, að kröfuhafar geta ekki gengið að þeim. Samkvæmt því, er nú hefur verið rakið, verður réttur sóknaraðilja

eins viðurkenndur til nefnds lífeyrissjóðs við búskipti aðilja þessa máls.

Samkvæmt því, er að framan greinir, er viðurkennt, að hálf húseignin nr. 41 við Sólheima í Reykjavík sé séreign sóknaraðilja, Dagfinns Stefánssonar, að hlutafé í Loftleiðum h/f að fjárhæð kr. 150.000.00 sé séreign sóknaraðilja og að réttur sama aðilja í Lífeyrissjóði atvinnuflugmanna tilheyri honum einum. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Sigurður M. Helgason kvað upp úrskurð þennan.

Því úrskurðast:

Hálf húseignin nr. 41 við Sólheima, Reykjavík, og hluta-bréf í Loftleiðum h/f, að nafnverði kr. 150.000.00, er séreign sóknaraðilja, Dagfinns Stefánssonar. Réttur sóknaraðilja til Lífeyrissjóðs atvinnuflugmanna tilheyri honum einum, en ekki búi aðilja þessa máls.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 22. júní 1970.

Nr. 117/1970: Valdstjórnin

gegn

Þorsteini Þórði Sigurðssyni.

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Kærumál. Gæzluvarðhald.

Dómur Hæstaréttar.

Með kæru 13. júní 1970, sem barst Hæstarétti 16. s. m., hefur varnaraðili samkvæmt 3. tl. 172. gr. laga nr. 82/1961 skotið hinum kærða úrskurði til Hæstaréttar og krafizt þess, að úrskurðurinn verði úr gildi felldur.

Með skirskotun til forsendna hins kærða úrskurðar ber að staðfesta hann.